

Avrupa'nın Ortakları: Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Türkiye

Prince Michael of Liechtenstein

Avrupalı güçler ve Brüksel; Washington, Moskova ve Ankara ile ilişkilerinde karşı tarafı anlamak için yeteri kadar girişimde bulunmuyor. Ahlaki açıdan üstün gibi davranan ve yetkin öngörüye sahip olmayan liderler jeopolitik gerçekleri görmezden gelmekte, bununla birlikte Avrupa'nın hayati çıkarlarını uzun vadeli riske atmaktalar.

Avrupalıların tarihi ortaklarıyla iletişim kurarken bencil öğretilerin yerini anlayış ve saygı ile değiştirmesi daha mantıklı olacaktır. (Kaynak: GIS)

Avrupa, Avrasya kıtasının batısında, Atlantik Okyanusu ve uzantıları ayrıca Akdeniz ile sınırlı bir yarımada'dır. Coğrafi konumu nedeniyle, Avrupa hem geniş Avrasya-Afrika kara parçasının hem de Kuzey Atlantik Bölgesinin bir parçasıdır. 16. yüzyılda Amerika'ya yelken açmanın gerçekleşmesiyle milyonlarca Avrupalı Amerika'ya yerleşti. Bu tarihi göç, aynı okyanusa komşu ülkeler arasın-

da birçok ortak değere dayanan özel bir bağ yarattı.

Avrupa bükümlü güçler

16.yüzyılda Avrupa'nın diğer kandanındaki Rusya, sınırlarını doğuya doğru genişletmeye başladı. Son olarak Asya kıtasının tüm Kuzey kısmını Pasifik Okyanusu'na kadar ele geçirdi. Rus kâşifler Kuzey Pasifik üzerinden Kuzey Amerika'ya geçtiler. Ardından günümüzde Güney Oregon olarak bilinen kıyı şeridine ulaştılar. Alaska, Amerika Birleşik Devletleri'ne satıldığı 1867 yılına kadar Rus İmparatorluğu'nun bir parçasıydı. Rus Çarı Büyük Peter (1682-1725), ülkeyi Alman ve Batı Avrupa modellerini temel alarak yeniden şekillendirdi. O zamandan beri, Rusya Avrupa güç dengesinde önemli bir unsur oldu.

11. yüzyılda, Orta Asya kökenli bir halk olan Türkler topraklarını genişletmeye başladı. Anadolu'yu -Akdeniz, Karadeniz ve Marmara denizleri ile Boğaz arasında büyük bir yarım-

da- Bizans İmparatorluğu'ndan yavaş yavaş ele geçirdiler ve 1453'te Konstantinopolis'i fethettiler. Osmanlı İmparatorluğu Avrupa'nın Viyana'ya kadar uzanan büyük bir kısmını, Ortadoğu'yu (Pers sınırlarına kadar) ve Kuzey Afrika'yı sınırlarına dâhil etti. İmparatorluk I. Dünya Savaşı'na kadar hüküm sürdü. Balkanlar ve Akdeniz'in Hıristiyan ülkeleri, ardından Avusturya, Macaristan ve Polonya, Avrupa'yı Türk genişlemesine karşı savundu. Bu savunmada İspanya, Kutsal Papalık Makamının desteğiyle deniz donanması tahsis etti. Önemli bir deniz gücü olan Venedik, Doğu Akdeniz'deki ticaret, Doge'nin (İtalya'nın Venedik ve Ceneviz gibi belirli şehir devletlerinde seçimle yönetime gelen devlet başkanına verilen unvan) önceliği olduğu için tarafları değiştirmeye devam etti. Kendisini dindar bir Hıristiyan monarşi olarak tanımlayan Fransa bile Avusturya'nın gücünü zayıflatmak için Orta Avrupa'ya genişlemelerinde Osmanlıları destekledi.

“Türkiye, Rusya'nın iki yüzyıl önce yaptığı gibi, Avrupa'yı örnek alarak reformlar yaptı.”

1922'de Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra, Türkler I. Dünya Savaşı'ndan galip çıkan güçler tarafından aşağılayıcı tutumlara maruz kaldı. Daha sonra Atatürk olarak bilinen ordu subayı Mustafa Kemal Paşa, Anadolu'yu ve modern Türkiye'nin Avrupa kısmını itilaf işgalinden kurtardı ve şu anki Türkiye Cumhuriyeti'ni kurdu. Ülke, Rusya'nın iki yüz-

yıl önce yaptığı gibi, Avrupa'yı örnek alarak yeni reformlar gerçekleştirdi. Türkiye kendisini hem Avrupa hem de Anadolu ülkesi olarak görüyor. Günümüzde Ankara, Doğu Akdeniz'in en güçlü faktörü haline geldi. Ankara; Orta Doğu'da, Karadeniz ve Kafkasya bölgelerinde, Balkanlarda ve daha yakın zamanda Afrika'da dikkate alınması gereken büyük bir ekonomi ve güçtür.

ABD, Avrupalılar tarafından kuruldu. Değerler sistemi ve anayasal bir cumhuriyet olarak kurulması aslında bir Avrupa modeli olduğunu gösterir. Çoğunluk olarak Hıristiyan nüfusa sahip Rusya, Asya'da geniş arazi varlıkları ve çıkarları olan bir Avrupa ülkesidir. Türkiye, Batı Avrupa devletlerinin çoğuna benzer demokratik yapılara sahip ılımlı(ya da itidalli) bir İslam ülkesidir.

Saygı ihtiyacı

Jeopolitik bağlamda, Avrupa'nın öncelik listesinde ABD, Rusya ve Türkiye ilk sıralarda yer alıyor. Üç ülke de, kendi yöntemleriyle Batı ve Orta Avrupa ile iyi ilişkilerin kurulmasıyla gerçekten ilgilenmektedir. Avrupa'nın saydığımız bölgelerindeki çoğu ülke -hepsi değil-günümüzde Avrupa Birliği'nin üyeleridir. Dünyanın bu kısmının kaderi büyük ölçüde bu ülkelerin karşılıklı ilişkileri nasıl kurduğuna bağlı olacaktır.

Ne yazık ki, çoğu Avrupa başkenti – ve belki de Brüksel – komşuları ile ilişkilerinde biraz ihmalci görünüyor.

Avrupa'da dış politika çoğunlukla Londra, Paris ve Berlin merkezli yapılmaktadır. Birleşik Krallık, ABD ile olan "ayrıcılık ortaklık" ilişkisinden faydalanmaktadır. Aynı zamanda, Almanya ve Fransa'da önyargı ve duygusal yargıların genellikle faydacılık ve problem çözme üzerinde ağır bastığı görülmektedir. 2016'da Donald Trump ABD Başkanı seçildiğinde, Berlin ve Paris'ten gönderilen geleneksel diplomatik notlar, liderlerin Amerikan seçmenlerinin tercihine olan kızgınlığı nedeniyle saldırgan ifadelere yakın söylemler içeriyordu. "Rusya'nın ve Türkiye'nin yönetim sistemlerinin değiştirilmesinde AB veya Avrupalı liderlerin rolü olmaz."

Bu hoşnutsuzluk Trump'ın başkanlık dönemi boyunca görülebiliyordu. Almanya ve Rusya arasında Kuzey Akım 2 antlaşması imzalandığında sırada, Berlin ilk olarak Washington'un onayını görmezden geldi. Avrupa'nın en önemli müttefikini yatıştırmanın pratik bir yolu yoktu ve Polonya gibi diğer endişe duyan ortaklar da güvence altına alınmadı. Bugün Orta Avrupalı bir güç olan Almanya'nın hem batı hem de doğu ile iyi ilişkiler kurmasına ihtiyacı olduğunu söyleyebiliriz. Fakat çok sık olmayan bu tür kibir gösterileri politik sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir.

Joe Biden'ın 2020 başkanlık yarışındaki zaferi Avrupa'da büyük bir coşku uyandırdı. Çok geçmeden yeni ABD liderine Avrupa'nın isteklerinin bir kataloğu sunuldu. Bununla birlikte AB, ABD'nin ezeli rakibi olan Çin

ile bir yatırım anlaşması imzalamak için aceleci bir girişimde bulundu. Aslına bakılırsa bu anlaşma Washington'a tokat etkisi yarattı.

Vladimir Putin ve Recep Tayyip Erdoğan demokratik olarak seçilmiş başkanlardır. Her ne kadar onların dünya görüşleri ve politikaları kabul görüp görmese de onlar meşru başkanlar. Rus ve Türk seçmenlerin ülkelerinin çıkarlarını en iyi şekilde temsil edeceklerine inandıkları için iktidara gelmişlerdir. Elbette özgürlük davasını desteklemeye çalışabiliriz, ancak Rusya'nın ve Türkiye'nin yönetim sistemlerinin değiştirilmesinde AB veya Avrupalı liderlerin rolü olamaz. Tarihten öğrenmek

Türkiye; Akdeniz, Karadeniz, Avrupa ve Orta Doğu arasında hassas bir jeopolitik konuma sahiptir. Bu konunun dikkate alınması gerekiyor. Hal böyle olunca, Batılı güçler eski Osmanlı İmparatorluğu'na saldırgan ve inanılmaz derecede dar görüşlü bir tutum sergilediler. Son yıllarda, AB ve bazı kilit üye ülkeleri Türkiye'nin üyelik hedefini korkunç derecede saygısız bir şekilde ele aldılar. Müzakereler başlatıldı ve aşama noktaları belirlendi. Ancak Türkiye bu hedeflere ulaştığında çıta yükseltildi. Bu yanlış tutum yerine, Avrupa Birliği Türkiye'ye cömert bir Serbest Ticaret Anlaşması ve vatandaşlarına vizesiz erişim teklif etmeliydi.

30 yıl önce Sovyetler Birliğinin çöküşü ile Rusya topraklarının büyük bir bölümünü ve nüfusunun yaklaşık yarısını kaybetti. Başkan Obama'nın

küçümseyici bir şekilde ifade ettiği gibi eski bir küresel güç “bölgesel bir güce” indirgendi. Anlaşılır bir şekilde, bu açıklama tüm Rusya’da hayal kırıklığı yarattı. Batı’nın küstahlığının Rusların gururunu incittiği ve kızgınlığını körüklediği birçok durum vardı. Okyanus ötesi uzak bir güç olan Washington, Türkiye ve Rusya’ya saygı göstermese bile komşusu olan Avrupa saygı göstermelidir. Bu Avrupa’nın hayati çıkarıdır. “Bu ilişkilerin geliştirilmesi sadece Avrupalılara fayda sağlayabilir; Rusya, Türkiye ve Avrupa’nın birbirine ihtiyacı var.”

Moskova, Ukrayna’ya yönelik politikasını değiştirmiş olmamasına rağmen, Rusya’ya karşı yaptırımlar uygun bir müzakere yapılmaksızın düzenli olarak uzatılıyor. Benzer şekilde Türkiye’nin çıkarları göz ardı ediliyor. Durum böyle olunca Fransa ve Avusturya gibi Avrupa hükümetleri nadiren Ankara’yı vurma fırsatını kaçırıyor. Tüm bunlar olurken, Türkiye ve Rusya’nın Kafkasya, Suriye ve

Kuzey Afrika’ya uzanan çatışma bölgelerinde nüfuz kazanmasını ve yapıcı rol oynamasını gözlemleyebilirler. Fakat Türkiye ve Rusya hakkında bu detayları hesaba katmıyorlar.

Uyandırma çağrısı

Avrupa başkentleri ve Brüksel’in sadece kendi çıkarları için uyanması ve komşularına saygı gösteren faydacı politikaları benimsemesi gerekiyor. Son zamanlarda, AB Dışişleri Yüksek Temsilcisi Moskova’ya yaptığı bir gezi sırasında Rusya’ya Avrupa değerleri hakkında ders vermeye çalıştığı diplomatik bir felakete tanık olduk. Bu girişim geri tepti, Rus mevkidaşının Avrupa hakkında iyi hazırlanmış konuşması sonrası Yüksek temsilci basın toplantısında çaresizce durdu.

Bu ilişkilerin iyileştirilmesi sadece Avrupalılara fayda sağlayabilir. Rusya, Türkiye ve Avrupa’nın birbirine ihtiyacı var. Örneğin, Rusya’nın Sibirya’yı geliştirmesine ve kalkındırmasına yardımcı olmak için muazzam bir fırsat olabilir. Batı; sermayeye, gerekli teknik bilgi ve insan kaynağına sa-

hiptir. Bu proje iki kritik taviz vererek gerçekleşebilir: Batı, Rusya'daki rejim değişikliklerini desteklemekten feragat etmek zorunda kalacak ve Moskova komşularının bütünlüğüne saygı duymak zorunda kalacak.

Türkiye, mülteci krizi sırasında Avrupa'ya son derece yararlı olduğunu kanıtlamıştır. Şimdilerde kıta, Güney Avrupa'daki zorluklarla ve Orta Doğu'daki dengesiz çatışmaların yanı sıra baş gösteren İran tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu bölgenin güçlü bir aktörü olan Türkiye ile işbirliği esastır. Batı Avrupalılar hatalarından ders çıkarmalı ve kibirlerini anlayış ve saygı ile değiştirmelidir. Bu tutum zayıflıktan ziyade bilgelik ve gücün göstergesidir.

Orijinal Makale: Europe's partners: The United States, Russia and Turkey <https://www.gisreportsonline.com/europes-partners-the-united-states-russia-and-turkey,politics,3439.html>

Çeviri: Ayşenur BOZKURT|
EUROPolitika Dergisi Editör
Yardımcısı

Photo: Europeans would be wise to replace smug lectures with understanding and respect in dealing with their historical partners (Source: GIS)